

Opazovanje in raziskovanje dreves v bližnji okolici šole – okoljska vzgoja v podaljšanem bivanju

Mira Hrovat, diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok,
OŠ Žužemberk, Podružnična šola Dvor

V zadnjem času smo priče številnim naravnim nesrečam in podnebnim spremembam, ki so posledica brezbržnega ravnanja z okoljem na našem planetu. Okoljska vzgoja je zelo pomembna v celotnem življenju vsakega posameznika, še posebno pa v zgodnjem otroštvu. V prispevku predstavljam način spoznavanja okolja in raziskovanja dreves v okolici naše podružnične šole.

Naš modri planet je najbolj čudovito možno naravno okolje. Njegovo življenje je naše življenje, njegova prihodnost je naša prihodnost.

Dalaj Lama

Uvod

Otroke je potrebno na skrb do okolja pričiti navajati že od malih nog. Samo na tak način se bodo dejansko ne samo naučili ločevati odpadke, ampak tudi varčevati z vodo in energijo, radi bodo sodelovali pri različnih solidarnostnih akcijah, kot so zbiranje papirja, PVC zamaškov itd., in se udeleževali pri čistilnih akcijah. Naučili se bodo iz odpadnih materialov narediti nove uporabne predmete. Sčasoma bodo vsa ta ravnanja otrokom postala pod-

zavestna rutina. V predšolskem obdobju se otroku oblikujejo temeljne kulturne, delovne in socialne navade. To obdobje ponuja ogromne možnosti, da v tem času otroku privzgojimo načela dobre okoljske vzgoje in odgovornega ravnanja do okolja. S to vzgojo pa velja nadaljevati tudi v šoli.

Podaljšano bivanje, v katerem sem izvajala opisane dejavnosti, je oblika razširjenega programa vzgojno-izobraževalnega procesa, ki ga šola organizira po pouku in je namenjeno učencem od 1. do 5. razreda. V njem se cilji dejavnosti prepletajo in nadgrajujejo z vzgojno-izobraževalnimi cilji pouka. Pri načrtovanju vsebin pa izvajalci podaljšanega bivanja upoštevamo interese, potrebe in želje učencev in njihovih staršev.

Gibalna uprizoritev pesmice Na drevesu gnezdece

V času podaljšanega bivanja se učenci zelo veliko družijo in zadovoljujejo potrebe po socialnih stikih. Pri tem krepijo samopodobo, sprejemajo in spoštujejo drugačnost. Učijo se samostojnega in odgovornega pristopa k šolskemu delu in hkrati tudi do drugih del in zadolžitev. Razvijajo skrb za zdravo življenje in zdravo ter čisto okolje. Učenci preko različnih dejavnosti v podaljšanem bivanju (sprostitvena dejavnost, prehrana, samostojno učenje in ustvarjalno preživljanje časa) pridobivajo različne spretnosti in veščine, ki jih potrebujejo za samostojno življenje.

Okoljska vzgoja v podaljšanem bivanju

»Okoljska vzgoja je stalen proces, v katerem se posameznik in skupnost bolj polno zavedo svojega okolja in pridobe znanja, vrednote, spretnosti, izkušnje in tudi odločenost, da bodo delovali individualno in skupinsko za reševanje sedanjih in prihodnjih problemov okolja.« (Maretič Požarnik 1996, 90).

V prispevku bom opisala, kako so učenci v skupini OPB1 na PŠ Dvor (1. in 2. razred) opazovali in spoznavali drevesa v bližnji okolici šole. Sprostitveno dejavnost smo, če nam je to le omogočalo vreme, preživljali zunaj na igrišču ob različnih dejavnostih, ki pa so bile predvsem sprostitvene, namenjene druženju in pridobivanju izkušenj iz različnih področij. Pri izvajanju sprostivnih dejavnosti sem učencem zagotavljala pogoje za sprostitev, jih pri tem spodbujala, svetovala, se dogovarjala in sodelovala z njimi.

Velikokrat, ko smo bili na igrišču, sem v pogovoru med učenci zasledila, da za posamezno drevo niso uporabili njihovih imen, ampak so jih pokazali s prstom ali pa uporabili njihov dokaj natančen opis, npr. »skrij se za drevo, ki ima najnižje veje ...«. Učence sem vprašala, kako se imenujejo posamezna drevesa, vendar jih je zelo malo vedelo za njihova prava imena. Skupaj smo se odločili, da bomo v okviru podaljšanega bivanja opazovali in spoznavali drevesa v najbližji okolici šole.

Vemo, da je potrebno pri spoznavanju okolja, kamor spadajo tudi drevesa, izhajati iz splošnega pedagoškega načela od bližnjega k daljnemu. Prav je, da učenci vedo, katera drevesa rastejo v bližnji okolici šole, jih pravilno poimenujejo in vedo, kakšna so.

»Nekateri vidijo v okoljski vzgoji predvsem vzgojo za varovanje in ohranjanje naravnega okolja, spet drugi poudarjajo navajanje učencev na skrb za čisto okolje in poudarjajo čistilne akcije. Spet tretji pa menijo, da je potrebno učencem dati čim več znanja in podatkov o vse bolj zaskrbljujočem stanju okolja. Okoljska vzgoja je večplastna, v njej pa se povezujejo cilji s spoznavnega, čustveno-motivacijskega, vrednostnega in akcijsko-spretnostnega področja.« (Marentič Požarnik 2002, 57).

Okoljsko vzgojo iz vrtca je nujno potrebno nadgraditi. V ohranjanje zdravega in čistega okolja spadajo tudi drevesa. Učenci potrebujejo nove izkušnje in spoznanja, da se bodo razvili v odgovorne zemljane.

Opis dejavnosti

Pred odhodom na šolsko dvorišče sem učence seznanila, da bo delo potekalo na prostem in da bomo opazovali in spoznavali drevesa v okolici šole. Seznanila sem jih tudi z obnašanjem in pravilnim ravnanjem pri raziskovalnem delu: ne hodimo predaleč od dreves, da ne pohodimo preveč trave, ne trgamo vse povprek listov dreves, cvetov, plodov in vejic, z žuželkami previdno ravnamo, da jih ne poškodujemo, ne kričimo, da ne preplašimo ptic in ostalih drobnih živali, če najdemo smeti, jih poberejo in odnesemo v koš.

Za začetek smo povedali pesmico Na drevesu gnezdece in jo tudi gibalno uprizorili. Na vprašanje, kaj jim pride na misel, ko slišijo besede »drevo in okolje«, so učenci podali veliko zanimivih komentarjev, npr. čistijo zrak, so dom številnim živalim, uporabljamo jih za izdelavo različnih lesenih predmetov, papirja ...

Ugotovili smo, kako pomembno je, da se ljudje spoštljivo obnašamo do narave in ne sekamo dreves kar vsepovprek. Zaradi prehitrega krčenja gozdov na globalni ravni že čutimo posledice, kot so vremenske spremembe – huda neurja, plazovi, zelo visoke temperature, požari itd.

Otroci so z voščenkami na A4 risalni list vtisnili odtis lubja

Opazovanje žuželk, ki so jih otroci našli na drevesu in pod njim

Nato smo začeli z opazovanjem dreves v okolici naše šole. Ogledali smo si divji kostanj in kmalu ugotovili, da je v okolici posajenih več takšnih dreves. Učenci so našli posamezne dele dreves in nanje tudi pokazali (korenine, debla, krošnje). Pripovedo-

vali so, kako pomembni so posamezni deli dreves in kakšne naloge opravljajo ter da so drevesa živa. Nato so učenci debla in liste opazovali, tipali, božali, vohali. Pri raziskovanju so uporabljali tudi lončke za opazovanje žuželk s povečevalnim steklom in različne lupe. Učenci so kmalu ugotovili, da so se iz cvetov že razvili plodovi, iz plodov pa lahko ob ugodnih razmerah zraste novo drevo (razmnoževanje). Na koncu opazovanj divjih kostanjev so nabrali nekaj listov, z voščenkami naredili odtis lubja na A4 risalni list in vse zložili v mapo iz časopisnega papirja. Nadaljevali smo z opazovanjem ostalih dreves (lip, lipovcev, ostrolistnih javorjev in sivega topola). Način dela je bil podoben kot pri opazovanju divjih kostanjev. Otroci so drevesa med seboj primerjali in naštevili njihove podobnosti in razlike. Tudi pri ogledu teh dreves so pri vseh nabrali nekaj listov, cvetov ali plodov ter naredili odtis lubja. Od posamezne vrste dreves so zbrani material zložili v svojo mapo časopisnega papirja.

Delo po skupinah

Učence sem s pomočjo kartončkov, na katerih so bila napisana imena opazovanih dreves, razdelila v pet skupin. Učenci so si po skupinah sami porazdelili delo. Na večji format lista so napisali ime drevesa ter nalepili liste, plodove ali cvetje in odtis lubja posameznega drevesa. Pod nalepljeni material so napisali (listi, cvetovi ali plodovi in odtis lubja) ter se

Skupinsko delo – izdelava plakata

Skupina je izdelala plakat z naslovom Lipa

podpisali. Vsaka skupina je s pomočjo izdelanega plakata ostalim skupinam predstavila izbrano drevesno vrsto. Nastale plakate smo razstavili na šolskem hodniku.

Zaključek

Učenci so k raziskovalnemu delu pristopili z velikim zanimanjem. Raziskovali so v naravnem okolju in okolju, ki ga je oblikoval človek. Ves čas so sodelovali med seboj, še posebej je bilo to vidno pri skupinskem delu (komuniciranje, sprejemanje idej, porazdelitev dela).

Pri raziskovanju so uporabili čutila (opazovali, tipali, božali, vohali). Navdušeni so bili nad samim opazovanjem dreves in iskanjem njihovih podobnosti in razlik. Ugotovili so, da so nekatera drevesa cvetela, druga pa so imela že plodove. Z opazovalnimi lončki in različnimi lupami so si pobliže ogledali liste dreves, njihova debela – skorjo, cvetove in plodove ter veliko žuželk. Ves čas raziskovanja so upoštevali navodila ravnanja na terenu (ne hodimo po travi, ne trgamo listov brez potrebe ...). Skupine so z veseljem predstavile svoje plakate (predstavitev določene vrste dreves) ostalim sošolcem. Učenci odgovore na vprašanja niso našli v knjigi, ampak so jih dobili z natančnim in sistematičnim opazovanjem. Sedaj, ko učenci drevesa dobro poznajo, jih večina tudi pravilno poimenuje.

Menim, da je zelo pomembno, da okoljsko vzgojo vnašamo v pouk in tudi v druge oblike bivanja v šoli, kot so jutranje varstvo, podaljšano bivanje in v ostale dejavnosti.

Pomembno je, da učence usposabljam, da gledajo na okoljske probleme iz različnih zornih kotov, da pri učencih razvijamo okoljsko pomembne vrednote, kot so npr. spoštovanje življenja, obzirnost, skrb za druge, varčnost, solidarnost in iskanje novih, okolju prijaznejših načinov reševanja težav. Odrasli smo vzor mlajšim, zato se vsi skupaj potrudimo in po svojih najboljših močeh poskrbimo za odgovoren odnos do okolja in na ta način poskusimo zavarovati našo naravo.

Literatura

- Marentič Požarnik, B. (1996): Okoljska vzgoja kot področje razvijanja (eko)sistemskega mišljenja, vrednostne presoje in odgovornega ravnanja. V: Hlad Branka (ur.) *Zbornik posvetovanj Varstvo narave - predstavitev in primerjava nemških in slovenskih izkušenj in Okoljska vzgoja in izobraževanje - pot k spremembam*, str. 89 – 100. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava Republike Slovenije za varstvo narave.
- Marentič Požarnik, B. (2002): Zahtevni cilji in metode okoljske vzgoje. V: Lah Avguštin (ur.) *Izobraževanje o okolju za okolje prihodnosti*, str. 57 – 62. Ljubljana: Svet za varstvo okolja RS.
- Šorgo, A. (2002): Biotska raznovrstnost: 6. poglavje. V: *Okoljska vzgoja: Učbenik za izbirni predmet v 7., 8. in 9. razredu devetletne osnovne šole: Učbenik za okoljsko vzgojo kot medpredmetno področje v osnovni šoli*, str. 93 – 108. Maribor: Obzorja.
- Labernik, Z. (ur.), Kos Knez, S. (ur.) (2005): *Razširjeni program osnovnošolskega izobraževanja: Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Vir 1: Kresnik (2016): Misli o planetu zemlja. Dostopno na https://www.kresnik.eu/misli-o-planetu-zemlja_clanek_1039.html